

ΑΜΦΙΒΙΟΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ • ΤΕΥΧΟΣ 71 • ΕΥΡΩ 1,25

με την υποστήριξη του ΥΠΕΧΩΔΕ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2007

Διασυνοριακές συνεργασίες

...αειφόρου ανάπτυξης, Καρπάθια

...ανάδειξης, λίμνη Δοϊράνη

...διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών,
οροσειρά Ροδόπης

...προστασίας, όρος Τζένα

Οδηγός αναγνώρισης:

Τα πουλιά της Ελλάδας, της Κύπρου και της Ευρώπης

Σε αυτό το τεύχος

Η συνεργασία 19 χωρών για την προστασία και αειφόρο ανάπτυξη των Καρπαθίων και η ελληνική συμμετοχή (σελ. 3-4).

«Ανάπτυξη υποδομών ανάδειξης και ερμηνείας περιβάλλοντος στη λίμνη Δοϊράνη και αύξηση επιχειρησιακής ικανότητας της τοπικής κοινωνίας». Ένα έργο συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Σκοπίων (σελ. 5-7).

Η διασυνοριακή διάσταση της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και το παράδειγμα της Ροδόπης (σελ. 8-12).

Η παρακολούθηση των αρπακτικών πουλιών και οι πρακτικές διατήρησής τους στο όρος Τζένα (σελ. 13-15).

Η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία κυκλοφόρησε έναν πολύτιμο οδηγό για την *Αναγνώριση των πουλιών της Ελλάδας, της Κύπρου και της Ευρώπης* (σελ. 16).

Οικονομικά Καρπάθια, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μ. Κατσακώρη

Το έργο των Καρπαθίων

Το έργο INTERREG III B/CADSES «Διακρατική συνεργασία για την προστασία και αειφόρο ανάπτυξη των Καρπαθίων» αποσκοπεί στην προώθηση προσεγγίσεων και δράσεων που ενθαρρύνουν την αειφόρο ανάπτυξη των Καρπαθίων, στηριζόμενη στους πλούσιους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους της περιοχής, ώστε να επιτευχθεί κοινωνική και οικονομική συνοχή, καθώς και διατήρηση των ευαίσθητων ορεινών οικοσυστημάτων της.

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, μέσω των επιμέρους δράσεων, συλλέγονται και αναλύονται στοιχεία, αναπτύσσονται βάσεις δεδομένων, στρατηγικές και εργαλεία, εφαρμόζονται πιλοτικές δράσεις διατήρησης και διαχείρισης σε συνεργασία με τις εμπλεκόμενες κοινωνικές ομάδες σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, αναδεικνύονται παραδείγματα καλής πρακτικής. Το έργο στηρίζεται στο διακρατικό πλαίσιο συνεργασίας που αναπτύχθηκε από τη Σύμβαση των Καρπαθίων για να εφαρμόσει τις ευρωπαϊκές πολιτικές στην περιοχή.

Συντονιστής της προσπάθειας είναι το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών-Βιέννη (UNEP Vienna)-Γραμματεία της Σύμβασης των Καρπαθίων, με την οργανωτική στήριξη του Ερευνητικού Ινστιτούτου Πολωνίας (RTI Polska). Η διάρκεια του έργου είναι 36 μήνες (έναρξη 1/9/2005, λήξη 31/8/2008) και συμμετέχουν 19 εταίροι από τις ακόλουθες χώρες: Πολωνία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Ιταλία, Ελλάδα, Αυστρία, Τσεχία, Γερμανία, Ουκρανία, Ρουμανία.

Οι δράσεις του έργου διαρθρώνονται σε έξι πακέτα εργασίας:

Πακέτο εργασίας 1: Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης

Πακέτο εργασίας 2: Στρατηγικός σχεδιασμός

Πακέτο εργασίας 3: Πολιτικές, κατευθύνσεις και εργαλεία

Πακέτο εργασίας 4: Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση για το μέλλον

Πακέτο εργασίας 5: Μεταφορά εμπειριών, μικρομεσαίες επιχειρήσεις στις ορεινές περιοχές

Πακέτο εργασίας 6: Συντονισμός, διαχείριση έργου, επικοινωνία

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, με την επιστημονική υποστήριξη του ΕΚΒΥ, ανέλαβε την

υλοποίηση δράσεων του Πακέτου Εργασίας 5, οι οποίες αφορούν στον αιεφόρο τουρισμό, με πιλοτική περιοχή εφαρμογής τα Ουκρανικά Καρπάθια, και ειδικότερα:

- Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού για τον αιεφόρο τουρισμό.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση σεμιναρίου κατάρτισης εκπαιδευτών για τον αιεφόρο τουρισμό, στην Ελλάδα.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση σεμιναρίων κατάρτισης για τον αιεφόρο τουρισμό, στην Ουκρανία.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικής επίσκεψης στελεχών του τουρισμού από την Ουκρανία, στην Ελλάδα.
- Συμβολή στη σύνταξη εγχειριδίου για τις τοπικές αρχές σχετικά με την ανάπτυξη του αιεφόρου τουρισμού.

Το **σεμινάριο κατάρτισης** για τον αιεφόρο τουρισμό που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, διοργανώθηκε σε συνδυασμό με την **εκπαιδευτική επίσκεψη** στελεχών από την Ουκρανία στην περιοχή της Ροδόπης, τον Σεπτέμβριο του 2007. Τόσο στο σεμινάριο, όσο και στην εκπαιδευτική επίσκεψη, συμμετείχαν εκπρόσωποι δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που σχετίζονται με τον τουρισμό στην Ουκρανία, μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας της Ελλάδας και της Ουκρανίας, καθώς και στελέχη οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης και της δημόσιας διοίκησης.

Σκοπός των δραστηριοτήτων κατάρτισης υπήρξε η ενίσχυση της ικανότητας επιλεγμένων κοινωνικών ομάδων της ευρύτερης περιοχής των Καρπαθίων, ως προς τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του αιεφόρου τουρισμού, καθώς και η ανάδειξη παραδειγμάτων καλής πρακτικής, όπως αυτά υλοποιούνται στην περιοχή της Ροδόπης.

Το **σεμινάριο κατάρτισης** πραγματοποιήθηκε στις 17 και 18 Σεπτεμβρίου 2007 στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Παρνασσίου. Οι εργασίες του περιελάμβαναν θεωρητικές παρουσιάσεις, βασισμένες στις ενότητες του εκπαιδευτικού υλικού για τον αιεφόρο τουρισμό, που παράχθηκε στο πλαίσιο του έργου, καθώς και παραδείγματα καλών πρακτικών. Η δομή του σεμιναρίου διαμορφώθηκε σε τρεις θεματικές συνεδρίες:

1. Στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξης

Σεμινάριο κατάρτισης, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μ. Κατσακιώρη

2. Ανάπτυξη τουριστικού προϊόντος

3. Βελτίωση της ποιότητας σε τουριστικές επιχειρήσεις
Εισηγητές του σεμιναρίου υπήρξαν ειδικοί επιστήμονες από φορείς, όπως το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, ο γερμανικός οργανισμός «Ecological Tourism in Europe» και το ΕΚΒΥ.

Η **εκπαιδευτική επίσκεψη** που ακολούθησε (από 19 έως και 22 Σεπτεμβρίου) έδωσε στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα να δουν επιλεγμένα παραδείγματα καλής πρακτικής στην άσκηση του αιεφόρου τουρισμού, όπως αυτά υλοποιούνται στη Ροδόπη. Προς την κατεύθυνση αυτή, το πρόγραμμα περιελάμβανε επισκέψεις σε οικοτουριστικούς ξενώνες, μονάδες που δραστηριοποιούνται στον εναλλακτικό τουρισμό, αγροτουριστικές μονάδες, οργανωμένες διαδρομές και μονοπάτια, μουσεία και κέντρα πληροφόρησης στην ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου της Ροδόπης.

Μέσω του σεμιναρίου και της εκπαιδευτικής επίσκεψης, δόθηκε στους συμμετέχοντες η ευκαιρία να αντιληφθούν τις δυνατότητες και τη σημασία της προώθησης του αιεφόρου τουρισμού, ιδιαίτερως στις ορεινές περιοχές.

Μαρία Κατσακιώρη & Ελευθερία Θεοδωρούδη

Σεμινάριο κατάρτισης, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Μ. Κατσακιώρη

Παραδοσιακή καλύβα στη λίμνη Δοϊράνη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κ. Μπόλνι

Η συνεργασία για την ανάδειξη της λίμνης Δοϊράνης

Ένα ακόμη έργο για τη διασυνοριακή περιοχή της Δοϊράνης, με τίτλο «Ανάπτυξη υποδομών ανάδειξης και ερμηνείας περιβάλλοντος στη λίμνη Δοϊράνη και αύξηση επιχειρησιακής ικανότητας της τοπικής κοινωνίας», υλοποιήθηκε από το ΕΚΒΥ, σε συνεργασία με τον Δήμο Dojran. Το έργο ξεκίνησε το 2005 με χρηματοδότηση της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών και ολοκληρώθηκε πρόσφατα.

Αντικείμενό του υπήρξε ο σχεδιασμός της ανάδειξης των προορισμών φυσικού και αισθητικού ενδιαφέροντος της περιοχής, η δημιουργία υποδομών, η κατάρτιση στελεχών των δύο χωρών σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας ενημερωτικών υποδομών, αλλά και σε θέματα επικοινωνίας και προβολής, καθώς και η παραγωγή σχετικού ενημερωτικού υλικού.

Ο **γενικός σκοπός** του έργου αφορούσε στην προβολή και αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής, μέσω επιλεγμένων δράσεων, ενώ ειδικότεροι σκοποί ήταν:

- Η προώθηση και υιοθέτηση κοινών, μεταξύ Ελλάδας και Σκοπίων, προσεγγίσεων για την περιβαλλοντική ερμηνεία και ανάδειξη της λίμνης Δοϊράνης.
- Η δημιουργία σύγχρονων μέσων ερμηνείας του περιβάλλοντος της περιοχής.
- Η ενίσχυση της ικανότητας οργανισμών των δύο χωρών ως προς την οργάνωση και λειτουργία υποδομών ανάδειξης και περιβαλλοντικής ερμηνείας.
- Η ενίσχυση της συνεργασίας των δύο χωρών για την ανάδειξη και αξιοποίηση της λίμνης.

Οι δράσεις

1. Σχέδιο ανάδειξης των προορισμών φυσικού και αισθητικού ενδιαφέροντος της λίμνης Δοϊράνης

Με σκοπό τον προσδιορισμό της στρατηγικής και των δράσεων που απαιτούνται για την ανάδειξη της λίμνης το σχέδιο ανάδειξης που εκπονήθηκε για την περιοχή, λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθύνσεις ανάπτυξης του αειφόρου τουρισμού, στον βαθμό που έχουν τεθεί από τις δύο χώρες, καταγράφει την υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά υποδομές και έργα ανάδειξης, αποσαφηνίζει το όραμα για την περιοχή, πραγματεύεται ζητήματα διαχείρισης επισκεπτών, προτείνει μεθόδους και μέσα για την ερμηνεία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, αναδεικνύει τρόπους προβολής των προϊόντων και των υπηρεσιών αναψυχής στην περιοχή.

Άποψη του οικισμού Star Dojran, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Σ. Μηλιώνης

2. Εμπλουτισμός του εκθεσιακού περιεχομένου των μουσείων της λίμνης

Με σκοπό τη δημιουργία ενός δικτύου ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας, αλλά και των επισκεπτών της λίμνης, η συγκεκριμένη δράση επικεντρώθηκε στον εμπλουτισμό του εκθεσιακού περιεχομένου των δύο υποδομών που λειτουργούν στην όχθη της λίμνης, στους ομώνυμους οικισμούς εκατέρωθεν των συνόρων: στον οικισμό της Δοϊράνης και στον οικισμό Star Dojran. Ειδικότερα, όσον αφορά στο Μουσείο Λίμνης Δοϊράνης, οργανώθηκε ο χώρος υποδοχής, προκειμένου για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αντίστοιχα, η έκθεση του Μουσείου της Λίμνης του Δήμου Dojran οργανώθηκε εκ νέου, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις και το περιεχόμενό της εμπλουτίστηκε με εκθέματα σχετικά με τη βλάστηση της λίμνης, την πανίδα της περιοχής και τις κύριες ανθρώπινες δραστηριότητες που ασκούνται σε αυτή, με εξέχουσα την αλιεία.

3. Κατάρτιση στελεχών

Με σκοπό την εκπαίδευση και ενίσχυση της ικανότητας στελεχών που ασχολούνται με την οργάνωση και λειτουργία ενημερωτικών υποδομών της περιοχής, αναγκαία για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των υποδομών και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, διοργανώθηκε σχετικό σεμινάριο κατάρτισης. Το σεμινάριο απευθυνόταν σε στελέχη των δύο χωρών, τα οποία εργάζονται σε ενημερωτικές υποδομές της διασυνοριακής περιοχής, αλλά και σε εκπροσώπους οργανισμών, κυρίως της αυτοδιοίκησης, που, είτε εδρεύουν στην περιοχή, είτε αναπτύσσουν σχετικό έργο σε αυτή. Η θεματική του περιελάμβανε θεωρητικές προσεγγίσεις, καθώς και πρακτική άσκηση των συμμετεχόντων σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας ενημερωτικών υποδομών, αλλά και γενικότερα θέματα επικοινωνίας, ανάδειξης και προβολής.

4. Προβολή και δημοσιοποίηση

Για την προβολή του έργου και των αποτελεσμάτων του, πραγματοποιήθηκαν σχετικές δράσεις, όπως η δημοσιοποίηση στα ΜΜΕ τοπικής και εθνικής εμβέλειας των δύο κρατών, η διοργάνωση τεχνικών συναντήσεων, η δημιουργία ιστοσελίδας και η διοργάνωση ημερίδας.

Η ημερίδα με τίτλο «Ανάδειξη και προβολή της λίμνης Δοϊράνης» διοργανώθηκε σε συνεργασία με τον Δήμο Δοϊράνης και τον Δήμο Dojran και πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 24 Οκτωβρίου 2007 στο Μουσείο Λίμνης Δοϊράνης, παρουσία του νομάρχη Κιλκίς, των δημάρχων Δοϊράνης και Μουριών, του αντιδημάρχου Dojran, εκπροσώπων της δημοσίας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης των δύο χωρών, περιβαλλοντικών οργανώσεων και δημοσιογράφων. Κατά τη διάρκειά της παρουσιάστηκαν οι δράσεις και τα αποτελέσματα του έργου, αναδείχθηκαν θέματα και ανταλλάχθηκαν απόψεις για την αειφόρο ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής της Δοϊράνης.

Τα μουσεία της λίμνης Δοϊράνης, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κ. Μπόλη

Λίμνη Δοϊράνη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κ. Μπόλη

Το σεμινάριο κατάρτισης «Ενίσχυση της ικανότητας στελεχών για την οργάνωση και λειτουργία υποδομών ενημέρωσης» ξεκίνησε την Τετάρτη 24 Οκτωβρίου 2007 στο Μουσείο Λίμνης Δοϊράνης και ολοκληρώθηκε την Πέμπτη 25 Οκτωβρίου 2007 στο Κέντρο Πληροφόρησης Λίμνης Κερκίνης. Υλοποιήθηκε σε συνεργασία με τον Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης και αφορούσε στην κατάρτιση στελεχών που ασχολούνται με θέματα ανάδειξης και ερμηνείας περιβάλλοντος, με σκοπό την ενίσχυση της βιωσιμότητας των υποδομών ενημέρωσης, καθώς και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Προς την κατεύθυνση αυτή, αναπτύχθηκαν θέματα σχετικά με τον ρόλο, την οργάνωση και λειτουργία των υποδομών ενημέρωσης στις προστατευόμενες περιοχές, μέσα από το παράδειγμα του Μουσείου Λίμνης Δοϊράνης και του Κέντρου Πληροφόρησης Λίμνης Κερκίνης, παρουσιάστηκαν οι αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές, καθώς και θέματα σχετικά με την οργάνωση ξεναγήσεων σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές. Στο σεμι-

νάριο συμμετείχαν εκπρόσωποι της δημόσιας διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης από την Ελλάδα και τα Σκόπια, εκπρόσωποι των Φορέων Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα και Βόλβης-Κορώνειας, καθώς και εργαζόμενοι σε υποδομές και Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οι εργασίες του σεμιναρίου έληξαν με εκπαιδευτική επίσκεψη των συμμετεχόντων σε υποδομές αναψυχής στην Κερκίνη και στη λίμνη.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα

- Δημιουργία προϋποθέσεων για την προβολή, συνετή διαχείριση και αειφόρο ανάπτυξη της οικολογικά ευαίσθητης περιοχής της λίμνης Δοϊράνης, με την ανάληψη κοινά συμφωνημένων δράσεων, εκατέρωθεν των συνόρων.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των χρηστών της λίμνης για τις αξίες, τις ιδιαιτερότητες και τον βιολογικό πλούτο της, με απώτερο σκοπό τη διαφύλαξή του.
- Ανάδειξη της περιοχής σε τόπο ιδιαίτερου εκπαιδευτικού, αισθητικού και αναψυχικού ενδιαφέροντος.
- Προσέλκυση επισκεπτών και δημιουργία προϋποθέσεων για την τόνωση της τουριστικής κίνησης στην περιοχή.
- Στήριξη και ενίσχυση του εισοδήματος, άρση της απομόνωσης και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των τοπικών κοινωνιών εκατέρωθεν των συνόρων.
- Τεκμηρίωση της σπουδαιότητας της διακρατικής συνεργασίας και προβολή των ωφελειών που προκύπτουν από την ανάπτυξη και υιοθέτηση κοινών προσεγγίσεων για την ανάδειξη περιοχών με ευαίσθητα οικοσυστήματα.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του ΕΚΒΥ <http://www.ekby.gr>

Κατερίνα Μπόλη

Εκπαιδευτική επίσκεψη στη λίμνη Κερκίνη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κ. Μπόλη

Ροδόπη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Εγχρώμων

Η διασυνοριακή διάσταση στην αειφορική διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Όσο οι φυσικοί πόροι θεωρούνταν «άφθονοι» και οι φυσικές περιοχές «ατελείωτες», η υποβάθμισή τους δεν γινόταν αντιληπτή και η διαχείρισή τους ασκούσαν χωρίς σχεδιασμό και ανάλογα με τις πρόσκαιρες ανάγκες. Όταν οι κοινωνίες αντιλήφθηκαν την αναγκαιότητα να εξασφαλισθεί η αειφορική παραγωγή αγαθών και παροχή υπηρεσιών, εμφανίσθηκαν ως ανάγκες η θεσμοθέτηση προστατευόμενων περιοχών και ο σχεδιασμός, εφαρμογή και αξιολόγηση της διαχείρισής τους. Η προστασία συγκεκριμένων περιοχών αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό βήμα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλων αξιών των φυσικών οικοσυστημάτων. Οι πολλαπλές ανάγκες που επιθυμεί να καλύψει ο άνθρωπος, μέσω της κήρυξης προστατευόμενων περιοχών, δεν μπορούν να ικανοποιηθούν χωρίς επαρκώς σχεδιασμένη διευθέτηση των χρήσεων γης και ρύθμιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και τη συνετή χρήση των φυσικών πόρων, η διαχείριση των περιοχών θα πρέπει να ασκείται κατόπιν σχεδιασμού, ο οποίος λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των ενδιαφερομένων μερών, τις χρήσεις γης και τις ασκούμενες πιέσεις. Ο σχεδιασμός της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής είναι μία ευρεία και πολυσύνθετη, συνεχής, δυναμική και ευέλικτη διαδικασία, αντικείμενα της οποίας είναι:

- ο καθορισμός των σκοπών διαχείρισης της περιοχής,
- η εξασφάλιση και κατανομή των απαιτούμενων πόρων,
- η διασφάλιση και η μέτρηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης,
- η διαβούλευση και η επίλυση συγκρούσεων,
- η συμμόρφωση με τις περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς πολιτικές,
- η παροχή πληροφόρησης και η διασφάλιση της επικοινωνίας.

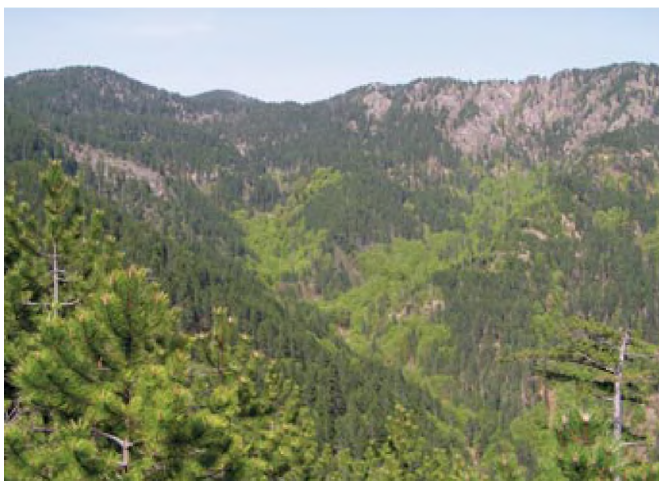
Η εφαρμογή των προβλεπόμενων από τον σχεδιασμό της διαχείρισης παρακολουθείται σύμφωνα με το Πρόγραμμα Παρακολούθησης. Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης παρέχουν τα απαιτούμενα δεδομένα για την αξιολόγηση της

εφαρμογής και, βάσει της αξιολόγησης, επαναπροσδιορίζεται ο σχεδιασμός της διαχείρισης. Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών είναι, συνεπώς, μια συνεχής διαδικασία σχεδιασμού μέτρων και παρακολούθησης της υλοποίησης και των αποτελεσμάτων τους, μια συνεχής προσπάθεια προβολής του έργου της διαχείρισης και των ωφελειών της για τους πολίτες, μια συνεχής αναζήτηση αποτελεσματικότερων τρόπων για μείωση των κινδύνων που απειλούν τη φύση και για αύξηση των ωφελειών που οι προστατευόμενες περιοχές προσφέρουν στον άνθρωπο. Η διαχείριση μιας περιοχής εξελίσσεται καθώς μεταβάλλονται τα γνωρίσματά της, οι παράγοντες που την επηρεάζουν και οι προτεραιότητες σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Στις μέρες μας, με επιτακτική την ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, τα παραπάνω αποκτούν διασυννοριακή διάσταση και εκτείνονται πέρα από τα σύνορα των κρατών, καθώς τα όρια αυτά δεν αποτελούν και οικολογικά όρια. Σε ολόκληρο τον Πλανήτη, σπουδαία ή και σπάνια οικοσυστήματα «διαιρούνται» από εθνικά σύνορα μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, με αποτέλεσμα να γίνονται αντικείμενο διαφορετικής διαχείρισης και διαφορετικών πρακτικών χρήσεως γης, συχνά ασύμβατων μεταξύ τους. Το γεγονός αυτό, όχι σπάνια, επιφέρει υποβάθμιση των λειτουργιών και των αξιών τους, αλλά και των «υπηρεσιών» που μπορούν να προσφέρουν στον άνθρωπο και θέτει σε κίνδυνο τη διατήρησή τους.

Όπως τα φυτά και τα ζώα δεν αναγνωρίζουν σύνορα για την εξάπλωσή ή τη μετανάστευσή τους, ούτε και οι κίνδυνοι που τα απειλούν αναγνωρίζουν σύνορα.

Η διασυννοριακή συνεργασία για τη διατήρηση φυσικών περιοχών και τη διαχείριση των φυσικών πόρων δεν επιβάλλεται μόνο από τις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις σχετικά με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ. διατήρηση και διαχείριση σε επίπεδο οικοσυστήματος, λεκάνης απορροής, τοπίου), αλλά και από την αναγνώριση της ευρύτερης συνεισφοράς της στην επίτευξη και διατήρηση της ειρήνης, της σταθερότητας, της φιλίας, και της δίκαιης κατανομής των ωφελειών μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

Ροδόπη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Εγχρωμων

Το παράδειγμα της Ροδόπης...

Η οροσειρά της Ροδόπης καταλαμβάνει έκταση περίπου 19.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, το 18% της οποίας βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια και το 82% στη βουλγαρική. Από οικολογική άποψη, η Ροδόπη αποτελεί μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιοχές της Ν.Α. Ευρώπης, αλλά και της Ευρώπης γενικότερα, λόγω της μεγάλης βιοποικιλότητας που παρουσιάζει και η οποία εκδηλώνεται σε όλες τις βαθμίδες της: γενετική ποικιλότητα, ποικιλότητα ειδών, οικοσυστημάτων και τοπίων. Αυτό οφείλεται, τόσο στη γεωγραφική της θέση, τη γεωλογική σύσταση και τη γεωμορφολογία της (ανάγλυφο), όσο και στο γεγονός ότι δεν επηρεάστηκε από τους παγετώνες και αποτέλεσε καταφύγιο για πολλά είδη της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, τα οποία βρίσκουν στην περιοχή το νοτιότερο όριο της εξάπλωσής τους. Ειδικά στο Κεντρικό και Δυτικό τμήμα της Ροδόπης απαντούν ορισμένα από τα λιγότερο αλλοιωμένα φυσικά οικοσυστήματα της Ευρώπης, τα οποία φιλοξενούν ιδιαίτερα ενδιαφέροντες τύπους οικοτόπων, καθώς και σπάνια είδη φυτών και ζώων.

Το ελληνικό τμήμα της Ροδόπης, παρά τη σχετικά μικρή έκτασή του, παρουσιάζει μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον. Σε αυτό, απαντούν ζώνες βλάστησης (και αντίστοιχα οικοσυστήματα) όπως: καθαρά μεσογειακές, μεταβατικές από τις μεσογειακές σε υποηπειρωτικές, καθαρά ηπειρωτικές, μέχρι τη ζώνη των βόρειων ψυχρόβιων κωνοφόρων της προαλπικής ζώνης και της Β. Ευρώπης. Πέντε περιοχές έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 βάσει των Κοινοτικών Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 79/409/ΕΟΚ (από αυτές, το Παρθένο Δάσος Κεντρικής Ροδόπης είναι Ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα Πουλιά και περιλαμβάνεται στον Τόπο «Δάσος Φρακτού»), δύο περιοχές έχουν χαρακτηριστεί Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης βάσει της εθνικής νομοθεσίας και τρεις περιοχές έχουν χαρακτηριστεί Βιογενετικά Αποθέματα από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Τα δάση της Ροδόπης υφίστανται διαχείριση από τη Δασική Υπηρεσία. Για τη διαχείριση των σημαντικών προστατευόμενων περιοχών έχει συσταθεί και λειτουργεί ο Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης, με αρμοδιότητες που καθορίζονται από τον Νόμο 2742/1999.

Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το βουλγαρικό τμήμα της οροσειράς. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα δάση κωνοφόρων που φιλοξενεί καταλαμβάνουν συνολικά το 70% της βλάστησης της Ροδόπης, ενώ στο δυτικό, κυρίως, τμήμα της απαντούν οι καλύτερα διατηρημένοι πληθυσμοί μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*) της Βουλγαρίας, όπως και επαρκώς διατηρημένες ορεινές φυτοκοινωνίες, μεγάλου υψομέτρου (λιβάδια).

Η πρώτη προστατευόμενη περιοχή στη βουλγαρική πλευρά

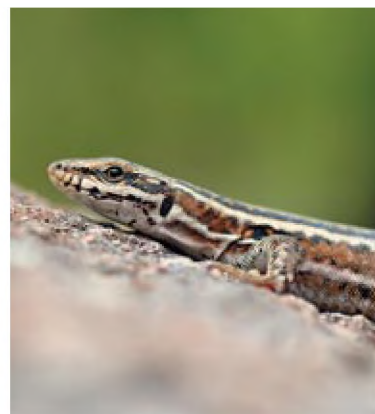

Διασυνοριακές συνεργασίες

Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) και Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του Δικτύου ΦΥΣΗ 2000	Έκταση (εκτάρια)	Εθνικό καθεστώς προστασίας	Διεθνές καθεστώς προστασίας
ΤΚΣ GR1120003 Όρος Χαϊντού-Κούλα και γύρω κορυφές	3.489	ΔΜΦ1, ΚΑΖ2	ΒΑ3
ΤΚΣ GR1140001 Δάσος Φρακτού	1.088	ΔΜΦ, ΚΑΖ	ΒΑ
ΤΚΣ GR1140002 Ροδόπη (Σημύδα)	6.709	-	-
ΤΚΣ GR1140003 Περιοχή Ελατιά	7.156	-	-
ΖΕΠ GR1140007 Παρθένο δάσος Κεντρικής Ροδόπης	569	ΔΜΦ, ΚΑΖ	ΒΑ

1 Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης (ΔΜΦ), 2 Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ), 3 Βιογενετικό Αποθέμα (ΒΑ)

Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης (ΔΜΦ)	Έκταση (εκτάρια)	ΦΕΚ
Παρθένο δάσος Κεντρικής Ροδόπης (Μ31)	550	121/Δ/80
Δάσος οξιές στην Τσίχλα-Χαϊντού (Μ32)	18	121/Δ/80

Βιογενετικά Αποθέματα (ΒΑ)	Έκταση (εκτάρια)	Σχέση με άλλες περιοχές
Παρθένο δάσος Παρανεστίου	500	99,92% επικάλυψη με GR1140001 1,46% επικάλυψη με GR1140007
Παρθένο δάσος Κεντρικής Ροδόπης	550	94,49% επικάλυψη με GR1140001 84,45% επικάλυψη με GR1140007
Φυσικό μνημείο δάσους οξιές στην Τσίχλα-Χαϊντού	18	2,14% επικάλυψη με GR1120003 100% επικάλυψη με Μ32 (Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης)

κηρύχθηκε το 1941. Έως τον Ιούλιο 2006, στη Ροδόπη ανακηρύχθηκαν συνολικά 216 προστατευόμενες περιοχές, συνολικής έκτασης 276.740 στρεμμάτων, οι οποίες περιλαμβάνουν τα σπουδαιότερα οικοσυστήματα, οικοτόπους και πληθυσμούς ειδών της Ροδόπης, καθώς και φυσικούς σχηματισμούς (σπήλαια, καταρράκτες, βραχώδεις σχηματισμούς, κ.λπ.) και υπάγονται στις κατηγορίες: Εθνικός Δρυμός, Διατηρητέος Δρυμός, Προστατευόμενος Τόπος και Μνημείο της Φύσης. Πρόκειται για τέσσερις από τις έξι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών που προβλέπει ο Νόμος της Βουλγαρίας για τις Προστατευόμενες Περιοχές, ο οποίος: α) εισάγει την εναρμονισμένη με τα διεθνή πρότυπα κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών και την απαίτηση για εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης που καθορίζουν το καθεστώς προστασίας σε κάθε περιοχή και β) καθορίζει τις σχέσεις μεταξύ των φορέων που εμπλέκονται στη διαχείρισή τους.

Όσον αφορά στη συμβολή της Βουλγαρίας στο Δίκτυο ΦΥΣΗ 2000, στην περιοχή της Ροδόπης έχουν αναγνωρισθεί ως υποψήφιες για ένταξη: α) 79 περιοχές, συνολικής έκτασης 1.035.044,44 εκταρίων, βάσει της Οδηγίας των Οικοτόπων και β) 13 περιοχές, συνολικής έκτασης 399.516,5 εκταρίων, βάσει της Οδηγίας για τα Πτηνά.

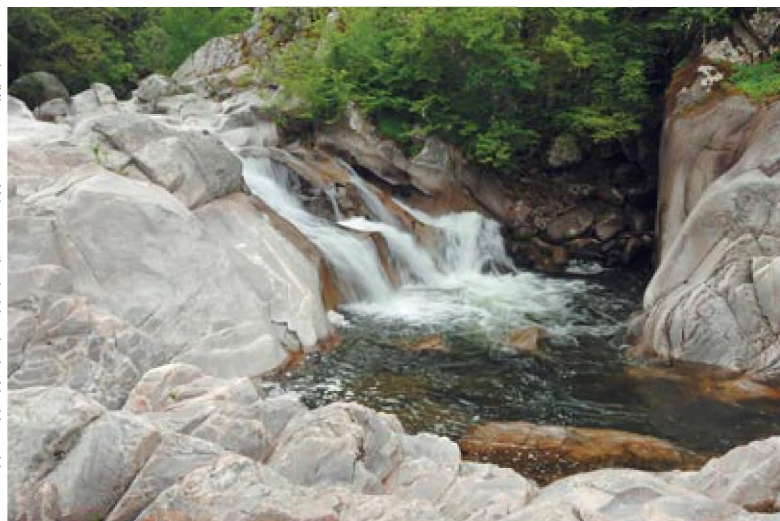
Στη Ροδόπη, εκατέρωθεν των συνόρων, ασκούνται διάφορες δραστηριότητες, όπως η υλοτομία και η κτηνοτροφία, οι οποίες, ωστόσο, δεν αποφέρουν αρκετά υψηλό εισόδημα, ώστε να κρατήσουν τον τοπικό πληθυσμό στην εστία του. Ως αποτέλεσμα, η δημογραφική ερήμωση στην περιοχή συνεχίζεται. Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αναπτύσσεται ο τουρισμός, αλλά με τρόπο ελλιπή. Η τουριστική επικοινωνία μεταξύ των συνόρων είναι από ελάχιστη έως ανύπαρκτη.

Η Ροδόπη αποτελεί ανεκτίμητο οικολογικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο και για τις δύο χώρες. Οι κυβερνήσεις τους αναγνωρίζουν ότι το φυσικό της περιβάλλον είναι ενιαίο, επομένως ενιαίες θα πρέπει να είναι και οι αρχές που διέπουν τη διατήρηση και διαχείρισή του, καθώς και την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρει για οικονομική άνοδο και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, εκατέρωθεν των συνόρων. Φυσικά, οι αρχές αυτές καθορίζονται από τις σύγχρονες αντιλήψεις περί προστατευόμενων περιοχών και από τις σχετικές περιβαλλοντικές πολιτικές και κανονιστικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις οποίες και οι δύο χώρες ακολουθούν. Η εφαρμογή των αρχών αυτών σε διασυνοριακές φυσικές περιοχές έχει αποδειχθεί, παγκοσμίως, ότι διευκολύνεται ιδιαιτέρως από τη συνεργασία σε διαφορετικά επίπεδα και με ποικίλα μέσα, εργαλεία και μηχανισμούς.

Ροδόπη, φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Έγχρωμον

...και τα έργα INTERREG

Ο καταρράκτης της Αγίας Βαρβάρας, φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Έγχρωμον

Ανταλλαγή τεχνογνωσίας για την προώθηση του κοινού σχεδιασμού διαχείρισης περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας, στον ορεινό όγκο της Ροδόπης, στο πνεύμα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG IIIA PHARE CBC ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης υλοποιεί το έργο «Ανταλλαγή τεχνογνωσίας για την προώθηση του κοινού σχεδιασμού διαχείρισης περιοχών ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας, στον ορεινό όγκο της Ροδόπης, στο πνεύμα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ», το οποίο χρηματοδοτείται κατά 75% από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.) και κατά 25% από εθνικούς πόρους.

Για την επίτευξη των σκοπών του έργου, δημιουργήθηκε, σε συνεργασία με το ΕΚΒΥ, υλικό επιμόρφωσης, με τίτλο «Αειφορική διαχείριση των διασυνοριακών προστατευόμενων περιοχών της Ροδόπης». Ο σχεδιασμός του υλικού βασίστηκε στις ανάγκες επιμόρφωσης, οι οποίες αναγνωρίστηκαν στο πλαίσιο του έργου.

Το υλικό αυτό, παρότι δημιουργήθηκε για να χρησιμοποιηθεί σε προγράμματα επιμόρφωσης για τον ορεινό όγκο της Ροδόπης, μπορεί να αξιοποιηθεί σε εθνικά ή διασυνοριακά προγράμματα επιμόρφωσης και σε άλλες περιοχές με παρόμοια γνωρίσματα.

Έλενα Χατζηχαλαράμπους

Διασυνοριακές συνεργασίες

Κοινές προσεγγίσεις για τον σχεδιασμό της ανάδειξης οικολογικά ευαίσθητων περιοχών στη Ροδόπη

Για την περιοχή της Δυτικής και Κεντρικής Ροδόπης, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, σε συνεργασία με το ΕΚΒΥ και στο πλαίσιο του Προγράμματος INTERREG IIIA/PHARE CBC Ελλάδα-Βουλγαρία, ανέλαβε την υλοποίηση του ανωτέρω έργου, το οποίο αποσκοπεί στην προώθηση και υιοθέτηση κοινών, μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας, προσεγγίσεων για την ανάδειξη των προορισμών φυσικού και αισθητικού ενδιαφέροντος στη Ροδόπη. Τους κύριους άξονες του έργου συνθέτουν: η στρατηγική που απαιτείται για την ανάδειξη της περιοχής, η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάδειξης, αλλά και η υλοποίηση πιλοτικών δράσεων, όπως κατασκευή και βελτίωση μονοπατιών, σημάνσεις επιλεγμένων διαδρομών, καθώς και παραγωγή έντυπου και οπτικοακουστικού ενημερωτικού υλικού. (Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις δράσεις του έργου: ΑΜΦΙΒΙΟΝ, Τεύχος 66).

Στο πλαίσιο του έργου, έχουν προγραμματισθεί μια ημερίδα και τρεις τεχνικές συναντήσεις, οι δύο εκ των οποίων έχουν ήδη υλοποιηθεί:

Η 1η Τεχνική Συνάντηση (διακρατική) πραγματοποιήθηκε στην Ξάνθη, στις 25 Ιουλίου 2007 και σηματοδότησε την έναρξη των διακρατικών συμμετοχικών διαδικασιών για την εκπόνηση του κοινού Σχεδίου Ανάδειξης για τη Ροδόπη. Προς την κατεύθυνση αυτή, εκπρόσωποι της δημόσιας διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιβαλλοντικών οργανώσεων των δύο χωρών, αντάλλαξαν απόψεις και προτάσεις για τις δυνατότητες αξιοποίησης των φυσικών και πολιτισμικών πόρων της περιοχής, προκειμένου για την αειφόρο ανάπτυξη της και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Η 2η Τεχνική Συνάντηση (εθνική) πραγματοποιήθηκε στο Παράνεστι, στις 24 Σεπτεμβρίου 2007. Σκοπός της ήταν η παρουσίαση των στοιχείων που προέκυψαν από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, όσον αφορά σε θέματα που σχετίζονται με την ανάδειξη και την αναψυχή στη

Ο καταρράκτης του Τραχωίνου (Λειβαδίτη). Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Έγχρωμων

Ροδόπη, καθώς και η ανταλλαγή απόψεων για τα προτεινόμενα έργα στην περιοχή. Προς τη κατεύθυνση αυτή, συζητήθηκαν ζητήματα που σχετίζονται με υποδομές ενημέρωσης και ερμηνείας περιβάλλοντος, διαδρομές και μονοπάτια, υποδομές αναψυχής, χώρους εστίασης και διαμονής, έργα ανάδειξης στην Κεντρική και Δυτική Ροδόπη. Στη συνάντηση παραβρέθηκαν εκπρόσωποι της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της νομαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, της Δασικής Υπηρεσίας των Νομών Δράμας και Ξάνθης, των ΤΕΔΚ Νομών Δράμας και Ξάνθης, του Φορέα Διαχείρισης της Οροσειράς Ροδόπης, καθώς και αναπτυξιακών εταιρειών της περιοχής, περιβαλλοντικών οργανώσεων, κυνηγετικών συλλόγων και ξενοδοχειακών συνδέσμων.

Για περισσότερες πληροφορίες: www.nestos.gr και www.ekby.gr

Κατερίνα Μπόλη

Η 1η Τεχνική Συνάντηση, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Έγχρωμων

Η 2η Τεχνική Συνάντηση, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ/Κ. Μπόλη

Όρος Τζένα

Παρακολούθηση των αρπακτικών πουλιών και πρακτικές διατήρησης

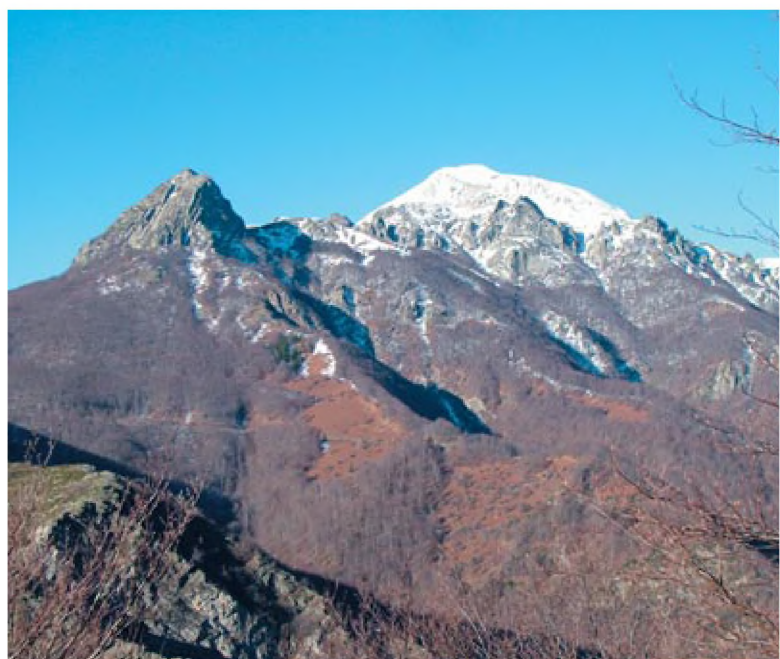
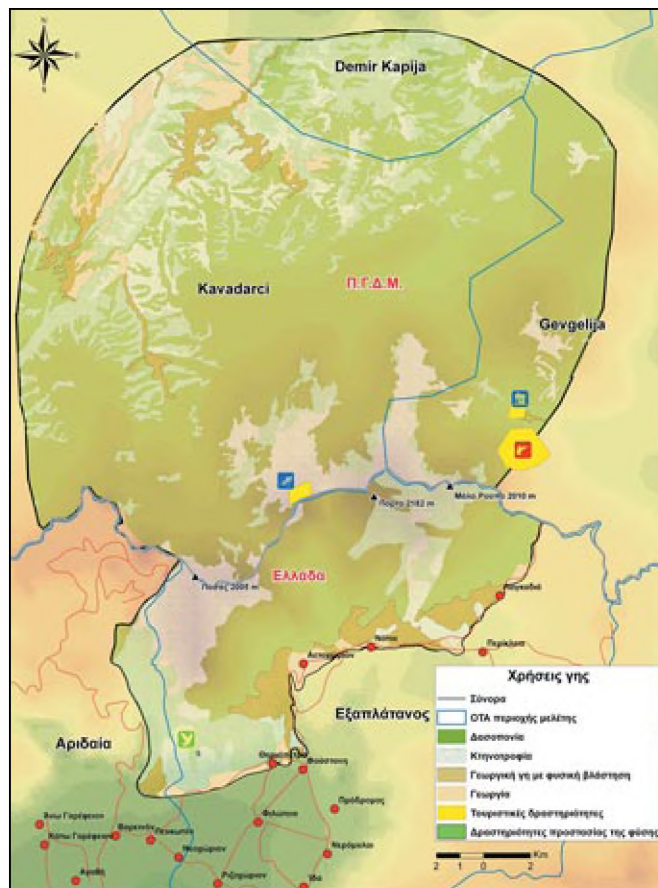
Το όρος Τζένα, το οποίο συχνά αναφέρεται μαζί με το γειτονικό του Πίνοβο, βρίσκεται στα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Σκοπίων. Αποτελεί μέρος του λεγόμενου ορεινού τόξου της Αριδαίας, μιας σειράς ορεινών σχηματισμών που ξεκινά ανατολικά από το όρος Πάικο κινείται προς τα δυτικά στο συγκρότημα Τζένας-Πίνοβου για να καταλήξει στο όρος Βόρας (Καϊμακτσαλάν). Η βόρεια πλευρά του συγκροτήματος της Τζένας ανήκει στη γείτονα χώρα και ονομάζεται «Kozhuf».

Η περιοχή Τζένα-Πίνοβο-Kozhuf ορίζεται προς βορρά από την περιοχή συμβολής του Ποταμού Boshava με τον Αξιό, νοτιοανατολικά και ανατολικά από τον ποταμό Αξιό, δυτικά από τον ποταμό Blashnica και βορειοδυτικά από τη νοητή γραμμή που ξεκινά από τον οικισμό Mrzhechko, διέρχεται από τον οικισμό Κοπορίστε και, μέσω της κοίτης του Boshava, καταλήγει στην πόλη Demir Karija. Το νότιο όριο της περιοχής βρίσκεται στην Ελλάδα και διέρχεται βόρεια της νοητής γραμμής που σχηματίζουν οι οικισμοί Περικλεια, Νότια, Αετοχώρι και Θηριόπετρα. Το 77% της έκτασης βρίσκεται στα Σκόπια και το 23% στην Ελλάδα.

Η περιοχή Τζένα-Πίνοβο-Kozhuf αποτελεί τη μοναδική περιοχή της Βαλκανικής χερσονήσου όπου απαντούν όλα τα είδη των γυιών της Ελλάδας: το όρνιο (*Gyps fulvus*), ο ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), ο γυπαετός (*Gypaetus barbatus*) και ο μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*). Σε αυτή απαντούν, επίσης, αρπακτικά όπως ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*) και ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*). Όλα τα είδη των γυιών περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ.

Σημαντικά είναι και είδη θηλαστικών που απαντούν στην περιοχή, όπως το αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra*), η αρκούδα (*Ursus arctos*) και η βίδρα (*Lutra lutra*). Το ελληνικό τμήμα της περιοχής παρουσιάζει ποικιλομορφία στη βλάστηση, με 15 τύπους οικοτόπων του Παράρτηματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και πολλά σημαντικά είδη φυτών.

Το καθεστώς προστασίας διαφέρει μεταξύ των δυο χωρών. Το ελληνικό τμήμα αποτελεί μέρος του Δικτύου ΦΥΣΗ 2000 ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας και Ζώνη Ειδικής Προστασίας με την ονομασία «Όρη Τζένα» και κωδικό GR1240002. Το τμήμα που βρίσκεται στα Σκόπια έχει αξιολογηθεί ως Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά της Ευρώπης, με την ονομασία «Kozhuf mountain and Boshava river».

Όρος Τζένα, Φωτ. Π. Κωνσταντίνου

Μεγάλο, επίσης, μέρος του ελληνικού τμήματος έχει χαρακτηριστεί ως Καταφύγιο Αγρίας Ζωής, ενώ στη γείτονα χώρα ένα μικρό τμήμα της περιοχής έχει κηρυχθεί Ελεγχόμενη Κυνηγετική Περιοχή.

Η υψηλή αξία της περιοχής για τα αρπακτικά έχει αναγνωρισθεί ήδη από το 1995. Την περίοδο 1997-2000 υλοποιήθηκε στην περιοχή έργο LIFE Φύση «Διαχειριστικές δράσεις περιοχών ειδικής προστασίας (SPA's) στην Ελλάδα». Μεταξύ των αποτελεσμάτων του έργου, περιλαμβάνεται και η αναγνώριση της ανάγκης αντιμετώπισης των προβλημάτων διατήρησης των αρπακτικών σε διασυννοριακό επίπεδο, καθώς και η δημιουργία προϋποθέσεων για τη λειτουργία προγράμματος παρακολούθησης των αρπακτικών.

Στο πλαίσιο των παραπάνω διαπιστώσεων, το 2007, ο Δήμος Εξαπλάτανου, με την επιστημονική στήριξη του ΕΚΒΥ, προχώρησε σε καταγραφή των εφαρμοζόμενων πρακτικών διατήρησης στην περιοχή του όρους Τζένα και σε παρακολούθηση των αρπακτικών και των ενδιαιτημάτων τους, στο πλαίσιο έργου INTERREG με τίτλο «Διαχειριστικά μέτρα για τη διατήρηση των αρπακτικών στην περιοχή του όρους Τζένα».

Άνθρωποι και αρπακτικά. Μια σχέση βαθιά στον χρόνο

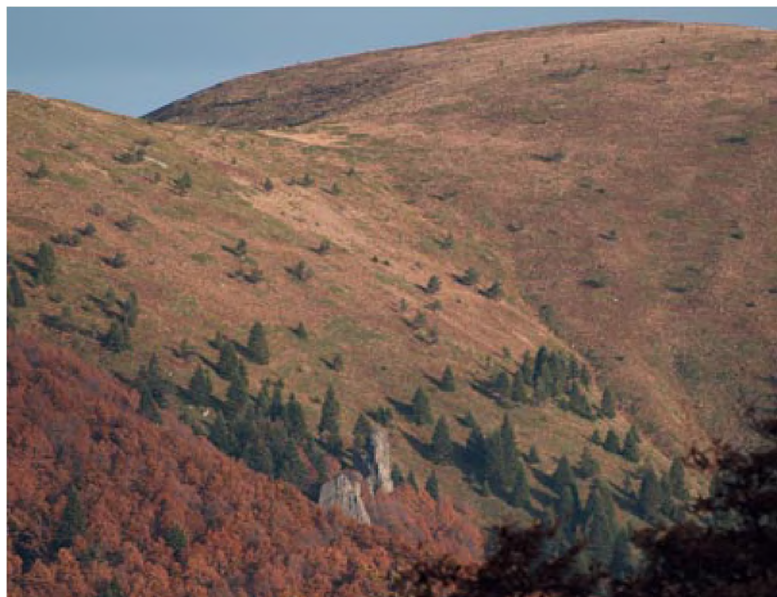
Οι ανθρώπινες δραστηριότητες στη Τζένα, με τις σχετικές ήπιες μεθόδους και την μακροχρόνια προσαρμογή, συνέβαλαν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας γενικά και των αρπακτικών ειδικότερα. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι η κτηνοτροφία, η δασοπονία και η γεωργία.

Η κτηνοτροφία, η παλαιότερη ασκούμενη δραστηριότητα των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής της Αλμωπίας στον ορεινό χώρο και η κυριότερη άλλοτε δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα, εξακολουθεί να είναι η σημαντικότερη, από οικονομική άποψη, δραστηριότητα μετά τη γεωργία. Η δασοπονία ασκείται σε μεγάλη έκταση, αλλά, από οικονομική άποψη, δεν είναι τόσο σημαντική. Η κτηνοτροφία ασκείται παραδοσιακά και συμβάλλει, στη διατήρηση των μεγάλων αρπακτικών, ιδιαίτερα των γυιών. Άμεσα, επηρεάζει την κατάσταση διατή-

ρησης των γυιών ως πηγή τροφής και έμμεσα, το σύνολο των αρπακτικών, αφού από την συνέχισή της εξαρτάται η διατήρηση του μωσαϊκού των ενδιαιτημάτων της ημιορεινής και ορεινής ζώνης, όπου βρίσκουν τροφή είδη όπως ο χρυσαιτός.

Στο ελληνικό τμήμα της περιοχής, μετά τον Εμφύλιο, έβοσκαν περίπου 80.000 αιγοπρόβατα στους βοσκοτόπους και τα δάση της περιοχής. Από αυτά, περίπου 20.000 έρχονταν τη θερινή περίοδο (Μάιος-Σεπτέμβριος) από τη Χαλκιδική και τη Λάκα Γιαννιτσών για να βοσκήσουν στα ψευδαλπικά λιβάδια. Έκτοτε, ο αριθμός των ζώων ακολούθησε καθοδική πορεία. Ιδιαίτερη σημασία έχει η ελάττωση του αριθμού των αιγών ταυτόχρονα με την έντονη αύξηση του αριθμού των βοοειδών τα τελευταία 20 έτη. Τα πρόβατα μειώνονται επίσης, αλλά λόγω της μεγαλύτερης μείωσης των αιγών, αυξάνει η αναλογία τους στο σύνολο των εκτρεφόμενων ζώων. Οι αλλαγές αυτές διαφοροποίησαν και συνεχίζουν να διαφοροποιούν τις επιδράσεις της κτηνοτροφίας στα ενδιαιτήματα και στους πληθυσμούς των αρπακτικών. Η μείωση του συνολικού αριθμού των ζώων που βόσκουν και ιδιαίτερα η μείωση των αιγών οδηγεί, ήδη, στην ταχεία επανεγκατάσταση της δασικής βλάστησης σε διάφορα σημεία των ψευδαλπικών λιβαδιών, με αποτέλεσμα μεταβολές των ενδιαιτημάτων πολλών αρπακτικών. Μακροπρόθεσμα, εφόσον η κτηνοτροφία συνεχίσει να υποχωρεί, είναι ενδεχόμενη η εγκατάλειψη της βόσκησης στην ορεινή ζώνη και η οριστική απώλεια των λιβαδικών ενδιαιτημάτων που απαντούν εκεί, με συνέπειες για τα αρπακτικά και την υπόλοιπη ορνιθοπανίδα.

Αντίθετα με την Ελλάδα, η κτηνοτροφία έχει μικρή σημασία για το τμήμα της περιοχής που ανήκει στα Σκόπια, καθώς η αιγοτροφία είχε σταματήσει σχεδόν από την εποχή της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας. Σήμερα, στην περιοχή υπάρχουν λίγα βοοειδή και μερικές χιλιάδες πρόβατα που εκτρέφονται στην ημιορεινή ζώνη.

Όρος Τζένα, Φωτ. Π. Κωνσταντίνου

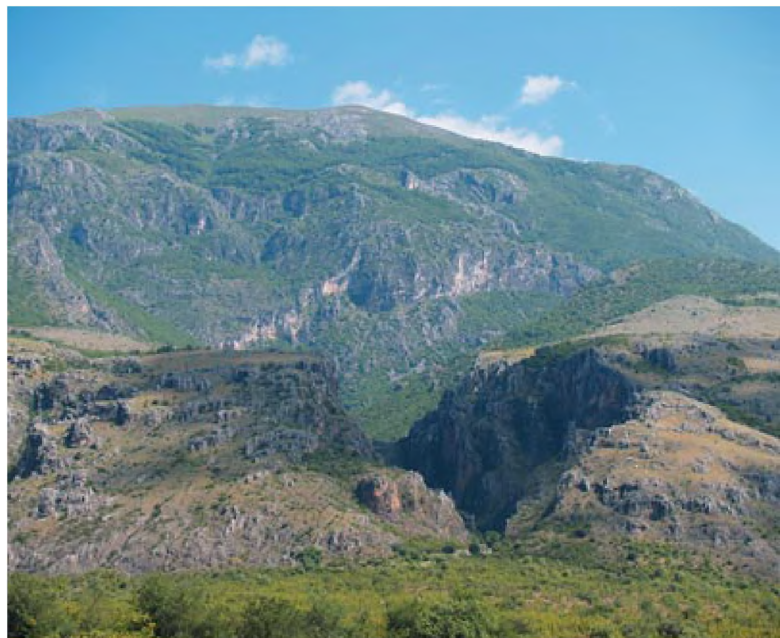

Η γεωργική δραστηριότητα περιορίζεται στους πρόποδες του όρους Τζένα, όπου διατηρούνται ακόμη αρκετά από τα παραδοσιακά στοιχεία του αγροτικού τοπίου, όπως φυτοφράκτες και δενδροστοιχίες. Η ζώνη όπου ασκούνται γεωργικές καλλιέργειες εμφανίζεται ως «μωσαϊκό» εκτάσεων με καλλιέργειες και εκτάσεων με δάσος, δημιουργώντας ένα αγροδοσικό τοπίο, ιδιαίτερα σημαντικό για τη διατροφή των αρπακτικών, καθώς σε αυτό απαντά πλήθος αμφιβίων, τρωκτικών, ερπετών κ.ά. Η διατήρησή του είναι κρίσιμη, αλλά εξαρτάται από τη δυναμική της αγροτικής οικονομίας, η οποία, από τη μια, ωθεί στην εγκατάλειψη των παραγωγικά οριακών εδαφών και από την άλλη, στην εντατικοποίηση των καλλιεργειών. Στην πρώτη περίπτωση, οι αγροτικές καλλιέργειες εξελίσσονται σε λιβάδια ή δάση, ενώ στη δεύτερη επέρχεται απώλεια των φυσικών στοιχείων και σοβαρή ελάττωση των πηγών διατροφής των αρπακτικών. Στην περιοχή παρατηρούνται και τα δυο φαινόμενα.

Η ανάκαμψη των δασών

Τα τελευταία 50 έτη, ως συνέπεια της υποχώρησης της κτηνοτροφίας, σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των εκτάσεων που καλύπτονται από δάση, με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελούν τον κύριο τύπο κάλυψης της περιοχής, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην γείτονα χώρα. Τα νέα αυτά δάση, μαζί με τα προϋπάρχοντα –τα οποία, σε πολλές περιπτώσεις, δεν έχουν υλοτομηθεί εδώ και δεκαετίες, δημιουργούν πολύτιμα ενδιαιτήματα για τη διατήρηση των αρπακτικών. Τα δάση είναι σημαντικά γιατί παρέχουν θέσεις φωλιάσματος, θέσεις καταφυγής και ξεκούρασης καθώς και τροφή. Τα περισσότερα μεγάλα αρπακτικά της περιοχής και σχεδόν το σύνολο των μικρότερων φωλιάζουν στο δάσος, επιλέγοντας διαφορετικά είδη δένδρων και θέσεις τοποθέτησης της φωλιάς.

Χαρακτηριστικό των δασών, τουλάχιστον για το ελληνικό τμήμα της περιοχής, είναι η σχεδόν αδιάτάρακτη συνέχειά τους, κάτι που ευνοεί είδη που απαιτούν εκτεταμένο ενδοδασογενές περιβάλλον όπως το διπλοσάινο (*Accipiter gentilis*). Η διαχείριση των δασών στο ελληνικό τμήμα ακολουθεί την αρχή της αειφορίας και οι αρμόδιες δασικές αρχές καταβάλλουν προσπάθειες διαχείρισης του δάσους, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες διατήρησης των αρπακτικών. Για την προώθηση των προσπαθειών αυτών, δημιουργήθηκε, στο πλαίσιο του ίδιου έργου, ο «Οδηγός προστασίας θέσεων φωλιάσματος για την περιοχή Τζένα-Πίνοβο», ο οποίος έχει σκοπό την υποβοήθηση της Δασικής Υπηρεσίας στις προσπάθειες διατήρησης των αρπακτικών και, ιδιαίτερα, στον εντοπισμό και την προστασία των θέσεων όπου φτιάχνουν τις φωλιές τους. Η προστασία των θέσεων φωλιάσματος αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα θέματα για τη διατήρηση των αρπακτικών, καθώς πολλά από αυτά δεν αναπαράγονται κάθε έτος και γεννούν συνήθως έναν νεοσσό. Επομένως, κάθε απώλεια είναι κρίσιμη, ιδιαίτερα για τα μεγαλύτερα από αυτά, όπως οι γύπες.

Όρος Τζένα, το φαράγγι του Αγ. Ιωάννη. Φωτ. Π. Κωνσταντίνου

Στη γείτονα χώρα, η διαχείριση των δασών δεν έχει προσαρμοσθεί πλήρως στις παραπάνω αρχές. Το κυριότερο πρόβλημα είναι η συνέχιση των αποψιλωτικών υλοτομιών, μια πρακτική που δεν επιτρέπει την ανάπτυξη υψηλών δασών, τα οποία χρειάζονται τα αρπακτικά.

Τα αρπακτικά στην περιοχή μελέτης

Η παρακολούθηση των πληθυσμών έδωσε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα, αφού εντοπίστηκαν τα 16 από τα 28 είδη που έχουν συνολικά καταγραφεί στην περιοχή, καθώς και περισσότερες από 40 επικράτειες φωλεοποίησης. Τα είδη που εντοπίστηκαν είναι ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*), ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο φιδαετός (*Circaetus gallicus*), ο γερακαετός (*Hieraetus pennatus*), ο κραυγαετός (*Aquila pomarina*), ο τσίφτης (*Milvus migrans*), ο σφηκιάρης (*Pernis apivorus*), ο ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), το όρνιο (*Gyps fulvus*), η γερακίνα (*Buteo buteo*), η αετογερακίνα (*Buteo rufinus*), το σάϊνι (*Accipiter brevipes*), το κιρκινέζι (*Falco naumanni*), το βραχοκιρκινέζο (*Falco tinnunculus*) και ο πετρίτης (*Falco peregrinus*). Εντοπίστηκε, επίσης, ο μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*). Από τα στοιχεία της παρακολούθησης και τα διαθέσιμα στοιχεία προηγούμενων ετών, προέκυψε το συμπέρασμα ότι οι πληθυσμοί των αρπακτικών που εντοπίστηκαν παραμένουν σταθεροί ή παρουσιάζουν μικρή αύξηση. Προβληματισμό προκάλεσε ωστόσο, η απουσία του χρυσογέρακου, του γυπαετού και του μαυρόγυπα, ενώ αξίζει να επισημανθεί η συνέχιση, και κατά το έτος 2007, του φαινομένου της αδυναμίας του μοναδικού ζεύγους ασπροπάρη να πτερώσει νεοσσό. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι το ζευγάρι προχώρησε περισσότερο από κάθε προηγούμενη φορά στην ανατροφή του.

Πέτρος Κακούρος

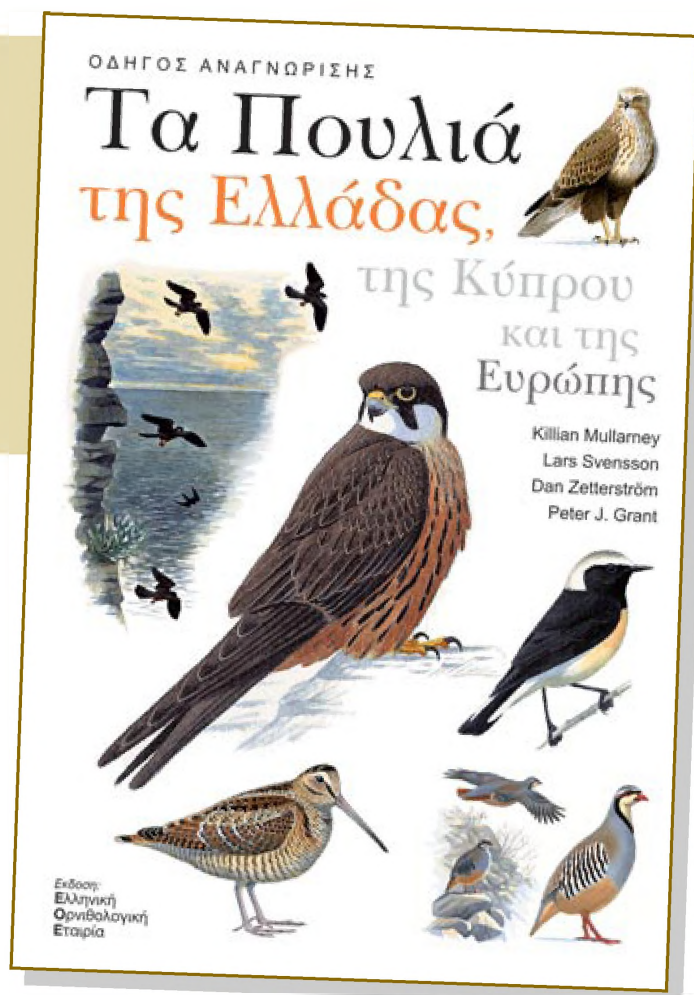
Ένας νέος οδηγός αναγνώρισης για τα πουλιά

Είκοσι σχεδόν έτη μετά από την κυκλοφορία του πρώτου οδηγού για τα πουλιά στην ελληνική γλώσσα (*Τα Πουλιά της Ελλάδας και της Ευρώπης* του Roger Peterson), η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία ολοκλήρωσε και κυκλοφόρησε πρόσφατα τον «Οδηγό αναγνώρισης: τα Πουλιά της Ελλάδας, της Κύπρου και της Ευρώπης», ένα εύχρηστο εργαλείο που βοηθά, έμπειρους και αρχάριους, να αναπτύξουν την ικανότητα αναγνώρισης και παρατήρησης ειδών.

Βασισμένη στον γνωστό οδηγό «*Collins Birds Guide*» του 1999, επιμελημένη και προσαρμοσμένη στα ελληνικά από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, η έκδοση περιγράφει όλα τα είδη πουλιών που απαντούν στην Ελλάδα, στην Κύπρο, στην Ευρώπη, αλλά και στις γειτονικές περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής. Στις 400 σελίδες της, περιλαμβάνονται κείμενα και έγχρωμη εικονογράφηση για 850 είδη, με αναπαραστάσεις των ενδιατημάτων τους, χάρτες για κάθε είδος και πληθώρα χρήσιμων πληροφοριών για την αναγνώρισή τους. Ο Οδηγός περιλαμβάνει, επίσης, κύρια στοιχεία της βιολογίας των ειδών και γενικές οδηγίες αναγνώρισης των πουλιών.

Ο πολυαναμενόμενος Οδηγός, μετά το βιβλίο «*The Birds of Greece*» των Γ. Χανδρινού και Τρ. Ακριώτη και την έκδοση τοπικών οδηγιών για τα πουλιά όπως των Κυθήρων και των Αστερουσίων, έρχεται να προσθέσει έναν σημαντικό κρίκο στην ελληνική βιβλιογραφία για την ορνιθοπανίδα.

Η προσαρμογή και η επιμέλεια της έκδοσης στην ελληνική γλώσσα έγιναν από τον Κ. Παπακωνσταντίνου και οι μεταφράσεις από τους Χ. Αλιβιζάτο και Νίκη Καρδακάρη.

Ο Οδηγός διατίθεται, στην τιμή των 25 ευρώ, από τα γραφεία της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας, σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, από τα βιβλιοπωλεία Ιανός, αλλά και μέσω του διαδικτυακού της τόπου: www.ornithologiki.gr.

Πέτρος Κακούρος

Α Μ Φ Ι Β Ι Ο Ν

Τεύχος 71

Διμηνιαία έκδοση του ΕΚΒΥ ISSN 1106 - 3866

Κωδικός εντύπου: 2661

Ταχυδρομική διεύθυνση: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων

14ο χλμ Θεσσαλονίκης - Μηχανιώνας, 570 01 Θέρμη.

Τ.Θ. 60394 - Τηλ. 2310 473320 - Φαξ: 2310 471795

E-mail: mariak@ekby.gr

Υπεύθυνη Έκδοσης: Μαρία Κατσακιώρη

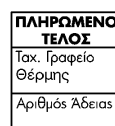
Συντακτική Επιτροπή: Ευτυχία Αλεξανδρίδου, Αντώνης Αποστολάκης,

Π. Α. Γεράκης, Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη, Σπύρος Ντάφης,

Δημήτρης Παπαδόπουλος, Βασιλική Τσιαούση

Φωτογραφία εξωφύλλου: Φθινοπωρινό τοπίο στο Δάσος Φρακτού, Ροδόπη, Φωτ. Αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Φωτοστοιχειοθεσία - Επιμέλεια έκδοσης: ANIMA GRAPHICS
Ανατολή Καλεντζίδου, Φραγκίνη 9, 546 24 Θεσσαλονίκη

Κείμενα και φωτογραφίες που αποστέλλονται για δημοσίευση στο περιοδικό δεν επιστρέφονται. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή ή η μετάδοση με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο του περιεχομένου του ΑΜΦΙΒΙΟΝ μόνο εφόσον γίνεται αναφορά στην πηγή.

